

УДК 355.233.1:355.457(477)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Білявець С.Я.

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

У статті представлено обґрунтування концепції формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін. Результати аналізу і узагальнення організаційно-педагогічних і дидактичних засад підготовки офіцерів до діяльності з охорони і захисту державного кордону свідчать про наявність суперечностей в освітньому процесі вищого військового навчального закладу Державної прикордонної служби України. Ці суперечності, а також нові виклики і загрози на державному кордоні, складна військово-політична обстановка визначають актуальність модернізації освітнього процесу та розроблення сучасної методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін. Ця методична система має сприяти покращенню якості підготовки офіцерів для прикордонного відомства, забезпечити взаємну відповідальність суб'єктів освітнього процесу за кінцеві результати навчання офіцерів-прикордонників. Впровадження методичної системи має на меті виведення з рівноваги замкнутої та інертної системи освітнього процесу вищого військового навчального закладу, що характеризується низкою суперечностей. Авторська методична система є підсистемою педагогічного процесу, а також цілісним, багатокomпонентним утворенням, що охоплює інтегровані взаємопов'язані системотвірні зв'язки її основних елементів.

Ключові слова: концепція формування професійної компетентності, офіцер-прикордонник, військово-спеціальні дисципліни, методична система, підсистема мети і завдань, підсистема результатів формування професійної компетентності, курсанти, підсистема діяльності науково-педагогічного складу.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Узагальнення результатів аналізу науково-теоретичних основ навчання майбутніх офіцерів-прикордонників військово-спеціальних дисциплін та історико-педагогічних і компаративістських засад навчання офіцерів прикордонних відомств, а також результати аналізу традиційної системи освіти майбутніх офіцерів-прикордонників і результати діагностики стану сформованості їхньої професійної компетентності дозволили зробити висновок про те, що в процесі підготовки курсантів до професійної діяльності є суттєві резерви і можливості для покращення ефективності навчання військово-спеціальних дисциплін. Крім того, аналіз і узагальнення організаційно-педагогічних і дидактичних засад навчання офіцерів правоохоронних органів на сучасному етапі у провідних країнах світу і в Україні, ознайомлення з результатами наукових доробок учених і практичним досвідом підготовки офіцерів до охорони і захисту державного кордону дало змогу виявити низку суперечностей, які помітні в освітньому процесі вищого військового навчального закладу (далі – ВВНЗ) Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ), зокрема:

– між потенціалом сучасних освітніх технологій і архаїчністю, консерватизмом і жорсткою регламентацією підготовки офіцерів до майбутньої професійної діяльності у ВВНЗ;

– між вимогами стандарту вищої освіти до за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 25 – «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальністю 252 – «Безпека державного кордону» щодо рівня і змісту професійної компетентності випускників – майбутніх офіцерів ВВНЗ ДПСУ і їх реальною підготовленістю до професійної діяльності;

– між зростаючими обсягами науково-технічної, військово-політичної, економічної, соціальної, екологічної, методичної інформації та необхідністю її включення до змісту підготовки офіцерів ДПСУ;

– між дидактичними можливостями сучасних технічних засобів навчання (нових інформаційних технологій – персональних комп'ютерів, інтерактивних відео, електронної пошти, освітніх ресурсів, системи дистанційного навчання тощо) і реальним ступенем інформатизації дидактичного процесу у ВВНЗ;

– між мотивами навчання курсантів ВВНЗ і реальними задоволення життєвих і професійних потреб офіцерів ДПСУ.

Ці суперечності підкреслюють актуальність проблеми модернізації освітнього процесу у ВВНЗ ДПСУ та розроблення сучасної методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників під час навчання загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Проблема формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників є предметом досліджень багатьох науковців. У їхніх працях розкрито різноманітні аспекти розвитку професійно важливих якостей особистості офіцера, теорію і методику організації освітнього процесу у вищому військовому навчальному закладі та особливості професійної підготовки курсантів. У публікаціях В. Веретільника [1], О. Діденка [2; 3], О. Торічного [4], О. Пшеничної [5] та ін. розкрито окремі підходи щодо підвищення ефективності професійної підготовки офіцерів. Однак комплексного дослідження з питань розроблен-

ня, обґрунтування та удосконалення методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін на основі системного та компетентісного підходів на сьогодні немає:

Метою статті є обґрунтування концептуальних основ формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін.

Виклад основного матеріалу статті. Вирішення проблеми покращення якості підготовки офіцерів для прикордонного відомства обумовлює необхідність пошуку відповідей на низку конкретних запитань, а саме:

– як, якими засобами вивести з рівноваги замкнуту, інертну систему освітнього процесу ВВНЗ для забезпечення взаємної відповідальності його суб'єктів за кінцеві результати навчання офіцерів-прикордонників?;

– які компоненти освітнього процесу та методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників під час навчання загальновійськових та військово-спеціальних дисциплін потрібно першочергово модернізувати і в якій послідовності, за яким алгоритмом?;

– як поєднати індивідуальну своєрідність розвитку особистісних характеристик курсантів з вимогами державних стандартів вищої освіти щодо сформованості професійної компетентності випускників – майбутніх офіцерів ДПСУ?;

– засобами яких діагностичних процедур слід оцінювати реальний рівень сформованості професійної компетентності випускників ВНЗ ДПСУ?;

– які можливості має ВНЗ ДПСУ щодо цілеспрямованого розвитку професійної компетентності науково-педагогічних працівників, здатних виховувати особистостей, що прагнуть самостійного, творчого пізнання дійсності?;

– як і який досвід професійної підготовки фахівців прикордонних відомств можна впровадити в освітній процес ВНЗ ДПСУ з урахуванням національного освітнього законодавства?;

– які принципи відбору змісту навчання потрібно враховувати на сучасному етапі розвитку прикордонного відомства та воєнно-політичної обстановки в Україні для підготовки офіцерів, здатних вирішувати оперативно-службові завдання прикордонного відомства в умовах безвізового режиму перетину кордону з ЄС та загострення обстановки на кордоні з РФ.

У дослідженні ми виходимо з того, що ці важливі питання можна вирішити, якщо обґрунтувати і впровадити методичну систему формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників під час навчання військово-спеціальних дисциплін (далі – методична система). Ми розглядаємо її як підсистему педагогічного процесу, що, за твердженням С. Гончаренка, є цілеспрямованою, свідомо організованою, динамічною взаємодією вихователів і вихованців, під час якого вирішуються суспільно необхідні завдання освіти й гармонійного виховання. Педагогічний процес – це цілісний процес, що органічно поєднує навчання, виховання та розвиток вихованців. Компонентами педагогічного процесу є мета, завдання, зміст, методи, засоби й форми взаємо-

дії педагогів і вихованців, а також результат [6]. Оскільки проектування і створення методичної системи здійснюється в умовах цілісного педагогічного процесу, доцільно коротко розглянути деякі його характеристики.

Передусім погоджуємося з П. Лузаном, який зазначає, що у ВНЗ на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти педагогічний процес характеризується певною консервативністю, оскільки вкрай важко його інерцію побороти інноваційними технологіями, новими моделями освітніх стандартів. На думку ученого, сучасний стан педагогічного процесу важко вивести з рівноваги навіть з урахуванням загальноновизнаних ідей впровадження компетентісної парадигми [7, с. 160-174]. Це ж саме стосується освітнього процесу у ВВНЗ. Пов'язано це з тим, що вища військова освіта досить усталена, вона має давні традиції, успадковані не лише від національної освіти, а й від радянської системи підготовки офіцерських кадрів. Педагогічний процес у ВВНЗ роками збалансований, характеризується інертністю педагогічної системи, змінити яку складно. Спроба удосконалити, покращити, модернізувати той чи інший компонент педагогічного процесу вимагає великих зусиль: система, хай навіть виведена з рівноваги, скоро знову займе свою стійку позицію. У цьому її консервативність, інертність, стійкість і життєздатність. Це, на нашу думку, є причиною недостатньої якості професійної підготовки офіцерів ДПСУ.

Необхідно зазначити, що методичну систему ми розглядаємо як цілісну та багатокомпонентну, її утворюють інтегровані взаємопов'язані системотвірні зв'язки між такими основними елементами, як: курсанти, викладачі, мета навчання військово-спеціальних дисциплін, їх зміст, методи, засоби й організаційні форми навчання, а також прийоми діагностики професійної компетентності. Ця система є цілісною, оскільки характеризується певними сутнісними ознаками, на які вказують учені [7; 8; 9]. У дослідженні ми виходимо з того, що одним з визначальних напрямів підвищення якості професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників є розвиток системи відомчої освіти, а також основних функціональних компонентів методичної системи, досягнення на цій основі нового більш високого рівня освітнього процесу загалом. Це значною мірою залежить від рівня і характеру розвитку освітнього середовища ВВНЗ – визначального компонента, що зумовлює, по суті, формування його якісно нових складу і структури [10, с. 9]. З урахуванням позиції В. Кременя і В. Бикова середовище навчального закладу ми розглядаємо як підсистему педагогічної системи, – штучно і цілеспрямовано побудований у навчальному закладі простір, що є навколо суб'єкта учіння (курсанта), але не є компонентом цього середовища, в якому здійснюється навчально-виховний (освітній) процес та створено необхідні й достатні для його учасників умови щодо ефективного і безпечного досягнення цілей навчання і виховання [11, с. 3-16].

Кожен елемент методичної системи має межу поділу і відрізняється функціональною та структурною специфічністю: курсантів (кого навчати?), мети (навіщо навчати?), змісту (чому навчати?), методів (як навчати?), засобів (за

допомогою чого навчати?), форм навчання (де і коли навчати?), контролю та діагностики (які результати навчання?). Однак своє функціональне призначення елементи системи виконують лише у взаємодії з іншими.

До основних структурних елементів педагогічного процесу як системи часто відносять і суб'єктів навчання і виховання, завдання (що витікають з мети), змістову складову (виховання, навчання (самоосвіта), професійна підготовка, розвиток), організаційну структуру, педагогічну діяльність, а також результат. З огляду на це у структурі методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін маємо виділити мету (для чого здійснюється педагогічний процес?), діяльність викладачів (хто організує педагогічний процес?), діяльність курсантів (хто є об'єктом педагогічного процесу?), зміст (чому навчати-виховувати, що розвивати?), методи навчання і виховання (якими способами маємо досягти поставлених цілей?), форми навчання і виховання (де, коли, як і скільки часу має здійснюватися педагогічна взаємодія?), засоби навчання і виховання (за допомогою яких предметів середовища чи предметних ситуацій маємо здійснювати педагогічну взаємодію?), контроль результатів у поєднанні з самоконтролем (обов'язковий елемент будь-якої діяльності).

Охарактеризуємо більш детально кожен з компонентів методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін.

Щодо підсистеми мети і завдань формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін (цільовий компонент) необхідно зазначити, що мета є важливим показником ефективності освітньої діяльності у вищому військовому навчальному закладі. З огляду на це цільовий компонент можна розглядати як основоположний вектор підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Оскільки для формування педагогічної мети на сучасному етапі розвитку освіти використовується модель випускника ВВНЗ, основою якої є кваліфікаційна характеристика або освітньо-професійна програма, то для формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників необхідно передусім брати до уваги вибір і опис типових завдань (задач), які курсант – майбутній офіцер-прикордонник виконуватиме у майбутній професійній діяльності. Опис цих завдань у певній послідовності дозволяє будувати поступовість або ієрархію формування цілей вищої освіти.

Крім того потрібно брати до уваги, що мету краще формулювати так, щоб вона вказувала на заплановані результати навчання – сукупність компетентностей, які виражають знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості, що їх набув курсант після завершення освітньої програми, або її окремого компонента. У цьому полягає зв'язок підсистеми мети і завдань формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників з підсисте-

мою результатів формування цієї компетентності, так як поняття мети належить до категорії результату, який є не чим іншим, як продуктом певних дій. Результати навчання потрібно формулювати таким чином, щоб можна було однозначно визначити факт та якість їх досягнення курсантами. У дослідженні ми виходимо з того, що результати навчання майбутніх офіцерів доцільно прив'язати не лише до певного циклу вищої освіти, а до кожного курсу навчання. Це передбачає, що метою навчання у ВВНЗ ДПСУ є підготовка офіцера-прикордонника, здатного вирішувати складні стандартні та нестандартні завдання, професійні і проблемні ситуації, які виникають перед прикордонним підрозділом у процесі охорони державного кордону. Така мета дозволяє визначити завдання для кожного курсу навчання.

Ще одним важливим компонентом методичної системи є підсистема методів навчання військово-спеціальних дисциплін. У дослідженні ми виходимо з того, що педагогічній науці відомі різні класифікації методів навчання. Обрати якусь одну для досягнення мети – формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін досить складно, оскільки практика навчання курсантів є багатопланою і неможливо знайти один єдиний аспект, за яким можна класифікувати й представити всі методи навчання. Крім того, на вибір методів навчання мають вплив різні чинники, наприклад, досвід викладача, звички й мотивація навчальної групи, навчально-матеріальна база ВВНЗ (ресурси навчальних приміщень, технічних засобів і навчальних матеріалів), обсяг часу, виділеного на вивчення навчальних дисциплін. Крім того, для того щоб вибрати відповідні методи викладач повинен знати цілі навчання, оскільки методологія, по суті, пов'язана із цілями навчання. Навчання потрібно здійснювати цілеспрямовано, з орієнтацією на досягнення конкретних цілей, на основі взаємодії між викладачами і курсантами. Вибір методів навчання може ґрунтуватися на таких трьох категоріях цілей навчання: а) знання й розуміння, б) ціннісні орієнтації, ставлення й досвід, і в) уміння, навички й компетенції.

Крім того, концепція дослідження ґрунтується на тому, що використання різноманітних форм і методів навчання сприятиме високому рівню активності курсантів. При цьому викладач є експертом, який знає зміст навчальної дисципліни, організовує процес викладання, обирає методи навчання і методи викладання. У цьому полягає зв'язок між підсистемами методів навчання військово-спеціальних дисциплін, діяльності науково-педагогічного складу ВВНЗ, а також підсистеми форм організації навчання курсантів військово-спеціальних дисциплін.

Ще одним компонентом методичної системи є підсистема змісту навчання військово-спеціальних дисциплін. У дослідженні ми виходимо з того, що відповідно до мети навчання у ВВНЗ ДПСУ, запропонованої у межах концепції дисертаційного дослідження, підготовку офіцера прикордонника доцільно здійснювати за таким алгоритмом:

1 курс навчання – підготовка молодшого інспектора прикордонної служби – молодшого

прикордонного наряду, підготовка командира відділення механізованого взводу;

2 курс навчання – підготовка інспектора прикордонної служби (старшого прикордонного наряду), підготовка командира механізованого взводу;

3 курс навчання – підготовка начальника відділення інспекторів прикордонної служби (старшого зміни прикордонних нарядів), підготовка командира роти;

4 курс навчання – підготовка начальника відділу прикордонної служби III та IV категорії, підготовка командира батальйону.

Якщо запропонований алгоритм підготовки офіцера-прикордонника наповнити відповідним змістом (визначити компетентності і результати навчання), то матимемо модель підготовки офіцера ДПСУ.

Функціонування підсистеми корекції змісту навчання військово-спеціальних дисциплін ґрунтується на методологічних підходах до конструювання змісту освіти (що включати, чого не включати до змісту освіти і навчання), враховує вимоги, що спираються на розроблені педагогікою вихідні теоретичні ідеї, які визначають зміст освіти – принципи й критерії відбору змісту освіти.

Ще одним компонентом методичної системи є підсистема діяльності курсанта. У дослідженні ми виходимо з того, що цю підсистему необхідно розглядати як сукупність чотирьох основних компонентів: мотиваційної, операційної, інформаційної та регуляторної.

Найбільш характерні параметри компонентів підсистеми діяльності курсанта в методичній системі слід розглядати як індикатори, за якими можна вивчати навчальну діяльність майбутніх офіцерів, навчальної групи або факультету і те, наскільки вона є сформованою та ефективно організованою. Це дозволяє проводити моніторинг якості навчальної діяльності курсантів, наприклад, за допомогою анкети, яку залежно від конкретної мети можна проводити декілька разів у семестрі.

Крім моніторингу якості навчальної діяльності курсантів, однією з концептуальних ідей, яка забезпечує функціонування методичної системи, є контроль результатів формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. У дослідженні ми виходимо з того, що такий контроль буде ефективним за умови налагодження системи внутрішнього забезпечення якості освіти у ВНЗ ДПСУ.

Функціонування методичної системи забезпечує також підсистема засобів формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін.

Підсистема засобів має суттєве значення для реалізації інформаційної та управлінської функцій викладача і допомагає збуджувати та підтримувати пізнавальні інтереси майбутніх офіцерів, покращувати змістовність навчального матеріалу, робити його більш доступним, забезпечувати більш точну інформацію про ті чи інші явища, інтенсифікувати самостійну роботу курсантів та її темп. Їх можна розділити на засоби пояснювання нового матеріалу, засоби закріплення і повторення, та засоби контролю.

Однак у концепції ми вважаємо, що при використанні будь-якого виду засобів необхідно

дотримуватися міри та пропорції, які визначаються закономірностями навчання, зокрема законом інтеріоризації. Так, наприклад, відсутність або недостатня кількість засобів наочності знижує якість знань через зменшення пізнавального інтересу та ускладнення розуміння і образного сприйняття матеріалу. У свою чергу велика кількість демонстрацій створює розважальний настрій в курсантів. Оптимальним при вивченні складної теми є 4-5 демонстрацій під час занять, враховуючи й засоби для самостійної роботи курсантів та засоби контролю.

Важливою тезою концепції формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін є те, що використання засобів викладання і засоби навчання повинно носити випереджальний характер. З огляду на це для забезпечення набуття випускниками НАДПСУ актуальних для сучасних загроз і викликів на державному кордоні компетентностей, необхідне оновлення усього парку транспортних засобів, спеціальної (бойової) техніки, озброєння, інженерних, технічних та інших засобів. Для підвищення ефективності навчального процесу доцільно активніше впроваджувати сучасні мультимедійні, імітаційні та інші засоби навчання (віртуальне поле бою, віртуальна ділянка державного кордону, тренажери-симулятори автомобіля, БТР, ПТРК, ПЗРК, стрілецької зброї, бойових модулів броньованих машин і т. д.).

Висновки і пропозиції. Результати аналізу і узагальнення організаційно-педагогічних і дидактичних засад підготовки офіцерів до діяльності з охорони і захисту державного кордону свідчать про наявність суперечностей в освітньому процесі ВВНЗ ДПСУ. Ці суперечності, а також нові виклики і загрози на державному кордоні, складна військово-політична обстановка визначають актуальність модернізації освітнього процесу у ВВНЗ ДПСУ та розроблення сучасної методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін. Ця методична система має сприяти покращенню якості підготовки офіцерів для прикордонного відомства, забезпечити взаємну відповідальність суб'єктів освітнього процесу за кінцеві результати навчання офіцерів-прикордонників. Впровадження методичної системи має на меті виведення з рівноваги замкнутої та інертної системи освітнього процесу ВНЗ ДПСУ, що характеризується низкою суперечностей. Ця методична система є підсистемою педагогічного процесу у ВНЗ ДПСУ і є цілісним, багатокomпонентним утворенням, що охоплює інтегровані взаємопов'язані системотвірні зв'язки її основних елементів.

Теоретичною основою формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін є наукові положення про актуальний і потенційний рівень розвитку особистості; теза про взаємозв'язок навчання і розвитку (навчання спирається на досягнутий рівень розвитку особистості курсанта і сприяє подальшому вдосконаленню компонентів професійної компетентності та їх переходу на вищий рівень; залежність розвитку від змісту, форм, методів та організації освітнього

процесу); положень соціогенетичних теорій розвитку особистості (рівень набутих знань, умінь і навичок визначається не лише генетично, а залежить від середовища, в якому навчається курсант); положень діяльнісного і компетентнісного підходів, а також проблемного, розвивального і контекстного навчання, які формують інтерес до майбутньої професійної діяльності та активізують професійний розвиток особистості майбутнього офіцера-прикордонника.

Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників в умовах освітнього процесу ВВНЗ ДПСУ буде результативним, якщо курсанти усвідомлять значущість своєї майбутньої професійної діяльності та будуть зацікавлені процесом і результатом свого професійного розвитку.

Для цього необхідно впровадити педагогічні умови, які б забезпечили функціонування усіх підсистем методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін.

Перспективи подальших наукових розвідок. Визначення концептуальних основ формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників дозволяє перейти до обґрунтування методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін. Важливим є також визначення передумов розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників у системі підвищення кваліфікації.

Список літератури:

1. Веретільник В. В. Розвиток військово-спеціальної компетентності офіцерів-прикордонників під час навчання у магістратурі: сутність і особливості змісту / В. В. Веретільник, О. В. Діденко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер.: Педагогічні та психологічні науки. – 2016. – № 2 (4). – С. 72-85.
2. Діденко О. В. Обґрунтування педагогічних умов розвитку військово-спеціальної компетентності офіцерів-прикордонників у процесі магістерської підготовки / О. В. Діденко, В. В. Веретільник // Науковий журнал «ScienceRise: Pedagogical Education» – 2017. – № 2 (10). – С. 46-50.
3. Діденко О. В. Особливості підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі до професійної комунікації / О. В. Діденко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка. – 2017. – Вип. 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_4_6.
4. Торічний О. В. Методика організації та результати експериментального дослідження з формування військово-спеціальної компетентності у майбутніх офіцерів-бакалаврів / О. В. Торічний // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2012. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_2_9.
5. Пшенична О. О. Особливості моделювання підготовки офіцерів-прикордонників до застосування методів аналізу ризиків на основі розвитку здатності до професійної творчості / О. Пшенична, О. Діденко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. – 2017. – № 1. – С. 251-261. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpsrn_2017_1_23.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
7. Лузан П. Г. Модернізація педагогічного процесу професійно-технічного навчального закладу на основі інформаційно-освітнього середовища / П. Г. Лузан, А. Д. Гуменний // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер.: Педагогічні науки / [гол. ред. О. В. Діденко]. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2017. – № 1 (8). – С. 160-174.
8. Темко Г. Д. Система виховання воїна в Збройних силах України: Структура та механізм функціонування / Г. Д. Темко, О. В. Тімченко. – Київ, 1997. – 186 с.
9. Ягупов В. В. Модель развития специальной компетентности должностных лиц кадровых органов Вооруженных Сил Украины [Электронный ресурс] / В. В. Ягупов, О. Л. Тракалюк. – Режим доступа: <http://lib.iitta.gov.ua>.
10. Биков В. Ю. Відкрите навчальне середовище та сучасні мережні інструменти систем відкритої освіти / В. Ю. Биков // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. – 2010. – № 9. – С. 9-15.
11. Кремень В. Педагогічна синергетика: понятійно-категоріальний синтез / В. Кремень // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 3. – С. 3-19.

Биливець С.Я.

Национальная академия Государственной пограничной службы Украины
имени Богдана Хмельницкого

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ-ПОГРАНИЧНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ВОЕННО-СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН

Аннотация

В статье представлено обоснование концепции формирования профессиональной компетентности будущих офицеров-пограничников в процессе обучения военно-специальных дисциплин. Результаты анализа и обобщения организационно-педагогических и дидактических основ подготовки офицеров к деятельности по охране и защите государственной границы свидетельствуют о наличии противоречий в образовательном процессе высшего военного учебного заведения Государственной пограничной службы Украины. Эти противоречия, а также новые вызовы и угрозы на государственной границе, сложная военно-политическая обстановка определяют актуальность модернизации образовательного процесса и разработки современной методической системы формирования профессиональной компетентности будущих офицеров-пограничников в процессе обучения военно-специальных дисциплин. Эта методическая система должна способствовать улучшению качества подготовки офицеров для пограничного ведомства, обеспечить взаимную ответственность субъектов образовательного процесса за конечные результаты обучения офицеров-пограничников. Внедрение методической системы имеет целью выведения из равновесия замкнутой и инертной системы образовательного процесса высшего военного учебного заведения, которая характеризуется рядом противоречий. Авторская методическая система является подсистемой педагогического процесса, а также целостным, многокомпонентным образованием, которое охватывает интегрированные взаимосвязанные системообразующие связи ее основных элементов.

Ключевые слова: концепция формирования профессиональной компетентности, офицер-пограничник, военно-специальные дисциплины, методическая система, подсистема целей и задач, подсистема результатов формирования профессиональной компетентности, курсанты, подсистема деятельности научно-педагогического состава.

Bilyavets S.Y.

National Academy of the State Border Service of Ukraine
named after Bohdan Khmelnytsky

CONCEPTUAL BASES FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE TO FUTURE BORDER GUARD OFFICERS IN THE PROCESS OF TRAINING IN MILITARY SPECIAL DISCIPLINES

Summary

The article presents the justification of the concept for the professional competence formation to future border guard officers in the process of training in military special disciplines. The results of the analysis and generalization of the organizational, pedagogical and didactic bases for training the officers to protect and defend the state border testify to the existence of contradictions in the educational process of the higher military educational establishment of the State Border Guard Service of Ukraine. These contradictions, as well as new challenges and threats on the state border, a complex military and political situation determine the urgency of modernization of the educational process and the development of a modern methodological system for the formation of professional competence to future border guard officers in the process of training in military special disciplines. This methodological system should improve the quality of training officers for the border department; ensure mutual responsibility of the subjects of the educational process for the final results of training of border guard officers. The introduction of the methodological system is aimed at removing from equilibrium the closed and inert system of the educational process of the higher military educational establishment characterized by a number of contradictions. The author's methodological system is a subsystem of the pedagogical process, and a holistic, multicomponent entity that encompasses integrated, interrelated system-forming relations of its main elements.

Keywords: concept for formation of professional competence, border guard officer, military special disciplines, methodological system, subsystem of goals and tasks, subsystem of the results of forming the professional competence, cadets, subsystem of the activity of scientific and pedagogical staff.